

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته حقوق خصوصی

عنوان:

مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی

استاد راهنما:

دکتر غفور خوئینی

استاد مشاور:

دکتر مهدی عباسی سرمدی

دانشجو:

صدیقه جوان

شهریور ۱۳۹۰

اگر شایسته باشد تقدیم به

پدر و مادر بزرگوارم

که سایه‌شان بر سرم همه لطف است و لطف

و نثارم بر پایشان همه شرم است و شرم

تقدیر و تشکر

قال الله تعالى : ن والقلم و ما یسطرون

قسم به نون که نام نور و نام حق و یا لوح نور خداست، و قسم به قلم و آنچه خواهد نگاشت. سپاس و ستایش خداوند متعال یکتا را که توفیق و توان تحقیق حاضر را بر من ارزانی داشت. لازم می‌دانم از راهنمایی‌ها و زحمات استاد ارجمندم جناب آقای دکتر خوئینی که با نقش ارشادی و سازنده خود مرا در انجام این تحقیق یاری فرمودند کمال تشکر و قدردانی را داشته باشم. همچنین از جناب آقای دکتر سرمدی که با مشاوره‌های ارزشمندشان بر غنای کار افزودند سپاسگذاری می‌کنم.

در نهایت، سپاس بی‌شائبه خود را خاص پدر و مادر بزرگوارم می‌دانم که همواره روشنگر راهم بوده‌اند و سال‌ها زحماتم را به دوش کشیده‌اند.

چکیده:

حریم خصوصی به عنوان یکی از مهمترین مصادیق حقوق بشر، قلمرویی از زندگی اشخاص است که آن شخص انتظار دارد تا دیگران بدون رضایت وی به اطلاعات راجع به آن دسترسی نداشته یا به آن وارد نشوند یا بر آن نگاه یا نظارت نکنند و یا در آن قلمرو وی را مورد تعرض قرار ندهند. با رشد و توسعه جوامع و ظهور فن‌آوری‌های نوین، قلمرو نقض حریم خصوصی به طرز چشمگیری گسترش یافته است از این رو حمایت از حریم خصوصی به عنوان یکی از حقوق بنیادین بشری از ضرورت‌های جامعه امروز به شمار می‌رود.

حمایت مدنی از حریم خصوصی، یکی از بخش‌های جدایی ناپذیر حمایت از این حق است که در نظام‌های حقوقی مختلف به انواع مختلفی اعمال می‌شود ولی در حقوق ایران حمایت‌های لازم از آن صورت نگرفته است. بنابراین با توجه به خلأ قانونگذاری در این حوزه، حریم خصوصی در معرض تهدید جدی قرار دارد که باید با توجه به قوانین موجود و با اتخاذ تدابیر حقوقی مناسب به حمایت از آن پرداخته شود. در این میان، حقوق مسئولیت مدنی از طریق نوع واکنشی که به نقض حریم خصوصی دارد، می‌تواند بر روی وضعیت حریم خصوصی اثر گذاشته و از این طریق به حمایت یا تضعیف آن پردازد.

طبق قواعد مسئولیت مدنی، چنانچه بر اثر نقض حریم خصوصی خسارت‌های مادی یا معنوی به اشخاص وارد شده باشد، زیان‌دیده می‌تواند جبران همه‌ی خسارت‌های خود را مطالبه کند. در اغلب موارد خسارتی که در نتیجه نقض حریم خصوصی به اشخاص وارد می‌شود به صورت لطمه به عواطف و احساسات آن‌ها می‌باشد که باید به شیوه مناسبی جبران گردد.

واژگان کلیدی: حریم خصوصی، نقض حریم خصوصی، حمایت از حریم خصوصی

فهرست مطالب

مقدمه:	۱
بخش اول : کلیات	۸
فصل اول - مفهوم، جایگاه و اهمیت حریم خصوصی	۹
گفتار اول - مفهوم حریم خصوصی و پیشینه آن	۹
مبحث اول - مفهوم سنتی حریم خصوصی و تحول مفهوم آن	۹
مبحث دوم - پیشینه حریم خصوصی	۱۸
گفتار دوم - حق حریم خصوصی و اهمیت آن	۲۱
گفتار سوم - رویکرد مخالفان حریم خصوصی	۲۵
مبحث اول - انتقاد تحویل گرایانه تامسون	۲۵
مبحث دوم - نقد اقتصادی پوسنر	۲۵
مبحث سوم - نقد فمینیستی حریم خصوصی	۲۶
فصل دوم - مصادیق حریم خصوصی	۲۷
گفتار اول - حریم جسمانی و معنوی	۲۸
مبحث اول - حریم جسمانی	۲۸
بند اول - بازرسی و تفتیش بدنی	۲۸
بند دوم - آزمایش های ژنتیکی و دارویی	۳۰
بند سوم - حریم جنسی	۳۱
مبحث دوم - حریم معنوی	۳۲
بند اول - اسرار	۳۲
بند دوم - عقیده و افکار	۳۳

- ۳۴..... بند سوم - حیثیت
- ۳۵..... گفتار دوم - حریم اطلاعات و ارتباطات
- ۳۵..... مبحث اول - حریم اطلاعاتی یا حریم داده
- ۳۶..... بند اول - اطلاعات تجاری و اقتصادی
- ۳۷..... بند دوم - اطلاعات پزشکی و خصوصیات ژنتیکی
- ۳۸..... بند سوم - اطلاعات دولتی
- ۳۹..... مبحث دوم - حریم ارتباطات
- ۳۹..... بند اول - ارتباطات اینترنتی
- ۴۰..... بند دوم - ارتباطات تلفنی
- ۴۱..... بند سوم - مراسلات و مکاتبات
- ۴۲..... گفتار سوم - حریم اماکن و اشیاء
- ۴۲..... بند اول - حریم منزل و محل کار
- ۴۳..... بند دوم - حریم اموال
- ۴۴..... بند سوم - اماکن عمومی
- ۴۵..... فصل سوم - منابع فقهی و قانونی حمایت از حریم خصوصی
- ۴۵..... گفتار اول - حمایت از حریم خصوصی در حقوق اسلام
- ۴۹..... گفتار دوم - حمایت از حریم خصوصی در اسناد بین المللی
- ۵۰..... مبحث اول - اسناد جهانی
- ۵۲..... مبحث دوم - اسناد منطقه ای
- ۵۳..... گفتار سوم - حمایت از حریم خصوصی در قوانین داخلی
- ۵۴..... مبحث اول - قانون اساسی

- مبحث دوم - قانون مجازات اسلامی ۵۵
- مبحث سوم - آیین دادرسی کیفری ۵۹
- مبحث چهارم - قوانین و مقررات دیگر ۶۰
- بخش دوم: شرایط احراز دعوی مسئولیت مدنی ۶۶
- فصل اول - ارکان مسئولیت مدنی در دعوی نقض حریم خصوصی ۶۷
- گفتار اول - ارتکاب فعل زیان بار ۶۷
- مبحث اول - نقض حریم خصوصی ۶۸
- بند اول - تجاوز به حریم خلوت و تنهایی فیزیکی افراد ۶۹
- بند دوم - انتشار اطلاعات آزاردهنده مربوط به حریم خصوصی ۷۰
- بند سوم - انتشار اطلاعاتی که در انظار عمومی از فرد چهره کاذب می سازد ۷۲
- بند چهارم - تصاحب نام یا سوء استفاده از تشابه یک شخص برای اهداف تجاری ۷۴
- مبحث دوم - عوامل موجهه در دعوی نقض حریم خصوصی ۷۵
- بند اول - اقتضای نظم عمومی یا مصلحت اجتماعی ۷۹
- بند دوم - برخورد با حقوق دیگران ۸۲
- بند سوم - رضایت خواهان ۸۳
- گفتار دوم - ورود ضرر ۸۵
- مبحث اول - مفهوم ضرر و اقسام آن ۸۵
- بند اول - ضرر مادی ۸۷
- بند دوم - ضرر معنوی ۸۸
- مبحث دوم - ضرر ناشی از نقض حریم خصوصی ۸۹
- گفتار سوم - رابطه سببیت بین فعل زیانبار و ورود ضرر ۹۱

فصل دوم - جبران خسارت ناشی از نقض حریم خصوصی.....	۹۲
گفتار اول - جبران مالی خسارات وارده.....	۹۳
گفتار دوم - جبران غیر مالی خسارات وارده.....	۹۵
مبحث اول - الزام به تصحیح یا عذرخواهی در رسانه های همگانی.....	۹۵
مبحث دوم - درج حکم محکومیت خواننده در جراید.....	۹۶
مبحث سوم - جمع آوری اثر زیانبار و جلوگیری از نشر و پخش و عرضه آن.....	۹۷
مبحث چهارم - پاسخگویی.....	۹۹
گفتار سوم - اثر قراردادهای خصوصی در مسئولیت مدنی ناقضان حریم خصوصی.....	۱۰۱
فصل سوم - آیین دادرسی.....	۱۰۴
گفتار اول - اشخاص ذینفع.....	۱۰۴
گفتار دوم - مراجع قضاوتی صالح.....	۱۰۶
مبحث اول - نقض حریم خصوصی توسط مراجع دولتی و عمومی.....	۱۰۶
مبحث دوم - نقض حریم خصوصی توسط اشخاص خصوصی.....	۱۰۹
بند اول - دعوای مستقل مسئولیت مدنی.....	۱۰۹
بند دوم - دعوای مسئولیت مدنی ناشی از جرم.....	۱۱۰
نتیجه گیری و پیشنهاد:.....	۱۱۲
ضمائم.....	۱۱۳

مقدمه:

الف - طرح مسأله و اهمیت آن

حریم خصوصی به عنوان یکی از مصادیق حقوق شهروندی، از جمله مهم‌ترین و ملموس‌ترین حقوق فردی است که هم از منظر شرع مقدس اسلام و هم از نگاه قوانین کشورها و اسناد بین‌المللی، محترم و مصون از تعرض می‌باشد.

انسان موجودی اجتماعی است و همواره تمایل دارد که در میان هموعان خود زندگی کند؛ با این حال زندگی در اجتماع سبب نمی‌شود که وی از حق داشتن امور شخصی و خصوصی محروم باشد. هرکس حق دارد که خود، در خصوص این که دیگران تا چه میزان از مسائل مربوط به زندگی شخصی او اطلاع داشته باشند یا وارد قلمرو زندگی خصوصی او شوند تصمیم‌گیری کرده و در صورت عدم تمایل، آن‌ها را منع کند. بنابراین حریم خصوصی را می‌توان حوزه‌ای از زندگی افراد دانست که انتظار دارد دیگران بدون رضایتش وارد آن قلمرو نشوند یا به اطلاعات آن قلمرو دسترسی نداشته باشند. هر فرد انسانی حق دارد که میزان آگاهی دیگران از مسائل شخصی خود را به حداقل برساند و از آن‌ها انتظار احترام به حریم خصوصی‌اش را داشته باشد.

حریم خصوصی یکی از اساسی‌ترین حقوق بشری است که با حفظ مقام انسان و دیگر ارزش‌هایی که کرامت انسانی را به ارمغان می‌آورد ارتباط تنگاتنگی دارد و مانع از آن می‌شود که اطلاعات مربوط به زندگی خصوصی به وسیله‌ای برای اعمال سلطه و استفاده ابزاری از انسان‌ها تبدیل شود. همچنین این حق ارتباط مستقیمی با آزادی و استقلال انسان و حق تعیین سرنوشت او دارد زیرا فضای لازم را برای رشد و تکامل او فراهم می‌آورد^۱. در بیان اهمیت این حق همین بس

---

۱. انصاری، باقر، (۱۳۸۶)، **حقوق حریم خصوصی**، ج اول، تهران، انتشارات سمت، ص ۲.

که وقتی فردی به صرف زندگی در اجتماع، نتواند حوزه فردی و مستقلی داشته باشد چگونه می توان از شخص بودن و شخصیت مستقل وی صحبت کرد و او را صاحب حق و تکلیف دانست^۱.

امروزه توسعه تکنولوژی و فن آوری های مدرن، بستری مناسب برای نقض حریم خصوصی افراد فراهم کرده است. دستگاه های فیلم برداری و عکس برداری، گوشی های تلفن همراه، پست های الکترونیکی و دیگر شیوه های الکترونیکی برقراری ارتباط از دستاوردهای تکنولوژی های مدرن است که به راحتی می توانند برای نقض حریم خصوصی افراد مورد استفاده قرار گیرند. بنابراین با توسعه دانش بشری و ظهور فن آوری های نوین، قلمرو نقض حریم خصوصی به طرز چشمگیری گسترش یافته است. از این رو حمایت از حریم خصوصی به عنوان یکی از حقوقی که لازمه زندگی در جوامع بشری است توسط قانون و عرف ضروری به نظر می رسد.

با توجه به ضرورت های فوق، نظام های حقوقی در قوانین و نیز در رویه قضایی خود، حق فرد بر داشتن زندگی خصوصی را مورد توجه قرار داده و به طرق مختلف از حریم خصوصی افراد حمایت کرده اند. متأسفانه در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران، علی رغم جایگاه والای این حق در شریعت اسلامی، اهمیت حریم خصوصی چنان که باید و شاید درک نشده و حمایت های لازم از آن صورت نگرفته است. البته نباید از نظر دور داشت که در قانون اساسی، برخی از مصادیق این حق مورد توجه واقع شده و تعدی و تجاوز به آن ممنوع شمرده شده است؛ که از جمله می توان به اصول ۲۲، ۲۳ و ۲۵ آن قانون اشاره نمود^۲. با وجود این در قوانین عادی، حمایت های کافی از

---

۱. عامری، زهرا، (۱۳۸۸)، **آسیب شناسی حق حریم خصوصی در قوانین و مقررات ایران**، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق عمومی، دانشگاه تهران - پردیس قم، ص ۳.

۲. اصل ۲۲ قانون اساسی: «حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند».

اصل ۲۳ قانون اساسی: «تفتیش عقاید ممنوع است و هیچکس را نمی توان به صرف داشتن عقیده ای مورد تعرض و مؤاخذه قرار داد».

اصل ۲۵ قانون اساسی: «بازرسی و نرساندن نامه ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور، عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هر گونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون».

حریم خصوصی صورت نگرفته و تنها به صورت پراکنده مصادیقی از این حق مورد حمایت قرار گرفته است. لایحه حمایت از حریم خصوصی نیز که پس از استرداد آن توسط دولت، مجدداً در قالب طرح در مجلس شورای اسلامی مطرح شد و می‌توانست گامی مؤثر در جهت حمایت از حریم خصوصی باشد، هنوز به تصویب نرسیده و در چند سال اخیر نیز عملاً به بوته فراموشی سپرده شده است. در کنار نقص قوانین عادی و اساسی، در رویه قضایی نیز حمایتی از این حق مشاهده نشده است.

در بسیاری از نظام‌های حقوقی، با توجه به وجود قوانین خاص در این زمینه، «حریم خصوصی» یک رشته مستقل دانشگاهی به شمار می‌رود؛ در حالی که در جامعه حقوقی ما، هنوز مفهوم حریم خصوصی و برخی مسائل حقوقی مربوط به آن برای ما ناشناخته است. چه بسا افراد بسیاری وجود دارند که از نقض حریم خصوصی خود رنج می‌برند اما نمی‌دانند با چه عنوانی و با چه مسند قانونی از خود دفاع کنند. ناگفته پیداست که حمایت‌های پراکنده مقنن از حق حریم خصوصی نمی‌تواند پاسخگوی ضرورت‌های عملی در رابطه با این حق باشد و قانونگذار باید اقدام به تدوین قانون جامعی در این زمینه نموده و با تحولات حقوقی جدید همگام گردد.

تردیدی نیست که با توجه به خلأ قانونگذاری در این حوزه، حریم خصوصی در معرض تهدید جدی قرار دارد که باید با توجه به قوانین موجود و با اتخاذ تدابیر حقوقی مناسب به حمایت از آن پرداخته شود. آنچه موضوع این پژوهش است «مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی» است. حقوق مسئولیت مدنی از طریق نوع واکنشی که به نقض حریم خصوصی دارد، می‌تواند بر روی وضعیت حریم خصوصی اثر گذاشته و از این طریق به حمایت یا تضعیف آن بپردازد.

مسئولیت مدنی به عنوان یکی از ضمانت‌اجراهای حقوق فردی نقش بسیار مهمی در استیفای حقوق افراد و تنظیم روابط اجتماعی و اقتصادی مردم ایفاء می‌کند. منظور از مسئولیت مدنی تکلیف به جبران خسارت وارده به اشخاص است. منشأ خسارت می‌تواند خطا، جرم، عدم اجرای قرارداد یا تأخیر در اجرای آن باشد و به لحاظ همین قلمرو وسیع است که امروزه مسئولیت مدنی از مباحث مهم حقوق مدنی گردیده و روز به روز بر اهمیت آن افزوده می‌شود.

مسئولیت مدنی دارای دو معنی عام و خاص است. در معنای عام به هرگونه تعهدی که قانون برعهده شخص گذاشته باشد تا زیان وارد شده به دیگری را جبران کند، مسئولیت مدنی گفته می‌شود اعم از اینکه ریشه قراردادی داشته باشد یا نداشته باشد.^۱ بر این اساس، مسئولیت مدنی به دو شاخه قراردادی و غیرقراردادی تقسیم می‌شود. اما مسئولیت مدنی به معنای خاص تنها مسئولیت غیرقراردادی را در برمی‌گیرد. مسئولیت، زمانی غیر قراردادی یا قهری است که بین دو شخص هیچ قرارداد و پیمانی وجود ندارد ولی یکی از آن دو از تعهدهای قانونی و عمومی که توسط قانونگذار به آنان تحمیل شده است به عمد یا خطا سرپیچی کرده و در نتیجه به دیگری ضرر وارد می‌کند. به عنوان مثال اشخاص ملزمند به گونه ای رفتار کنند که باعث ضرر غیر متعارف دیگری نشوند، ملزمند بی احتیاطی و بی مبالاتی نکنند و... در صورتی که این تکالیف و الزامات قانونی نقض شده و در نتیجه آن ضرری به دیگران وارد شود، مقصر مکلف به جبران خسارات وارده می‌باشد.^۲ چنین مسئولیتی را مسئولیت قهری می‌نامند. در واقع ریشه مسئولیت، قرارداد بین مسئول و زیان دیده نیست بلکه تخلف از تکالیف قانونی که برای همگان وجود دارد مسئولیت به بار می‌آورد. در حقوق ایران به دلیل شیاع استعمال مسئولیت مدنی در معنی خاص

۱. بادینی، حسن، (۱۳۸۴)، **فلسفه مسئولیت مدنی**، چاپ اول، تهران، شرکت سهامی انتشار، ص ۳۲.

۲. یزدانیان، علیرضا، (۱۳۸۶)، **حقوق مدنی: قواعد عمومی مسئولیت مدنی**، تهران، نشر میزان، ص ۴۹.

آن، از این عنوان مسئولیت غیرقراردادی مستفاد می‌شود. در این پژوهش نیز مسئولیت مدنی در این معنا مورد توجه است.

ب - سؤال‌های پژوهش

در این پژوهش سعی خواهد شد به پرسش‌های زیر پاسخ داده شود.

سؤال‌های اصلی:

آیا نقض حریم خصوصی دیگران مسئولیت مدنی در پی دارد یا خیر؟ در صورت مثبت

بودن پاسخ، مسئولیت مدنی در این باره چه نقشی ایفا می‌کند؟

شرایط احراز دعوای مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی چیست؟

نقض حریم خصوصی چه خساراتی به بار می‌آورد و این خسارات را چگونه می‌توان جبران

نمود؟

سؤال‌های فرعی:

حریم خصوصی چیست و چه مصادیقی را شامل می‌شود؟

آیا حریم خصوصی حق مستقلی است یا می‌توان هر امر خصوصی که مورد حمایت حق

حریم خصوصی قرار می‌گیرد را در قالب دیگر منافع یا حقوق از جمله حق مالکیت، حق امنیت

جسمی و... مورد حمایت قرار داد؟

آیا در نظام حقوقی ایران، حق حریم خصوصی توسط قانونگذار به رسمیت شناخته شده

است؟

ج - فرضیه پژوهش

در هیچ‌یک از قوانین ایران اعم از اساسی یا عادی، عبارت حریم خصوصی صراحتاً مورد استفاده قرار نگرفته و قانونگذار به طور کلی به استعمال الفاظی که دلالت بر این معنا دارند بسنده کرده است. حتی در آن قسمت‌هایی هم که حریم خصوصی را مدنظر قرار داده حمایت‌های لازم (چه کیفری و چه مدنی) از آن به عمل نیاورده است. به نظر می‌رسد حمایت‌های پراکنده مقنن از حق حریم خصوصی نمی‌تواند پاسخگوی ضرورت‌های عملی در رابطه با این حق باشد لذا قواعد عام مسئولیت مدنی می‌تواند ابزاری مناسب برای جبران خسارت‌های ناشی از نقض حریم خصوصی باشد.

د - پیشینه پژوهش

در رابطه با حق حریم خصوصی در بسیاری از کشورها تحقیقات دامنه‌داری صورت گرفته به طوری که منجر به تصویب قوانین جامعی در این زمینه شده است؛ در حالی که در نظام حقوقی ایران به طور پراکنده به این موضوع پرداخته شده است. البته در چند سال اخیر نگارش در خصوص مسأله مذکور در قالب مقاله افزایش یافته و کتب معدودی نیز در این زمینه به حیطه نگارش درآمده است. با این حال در تحقیقات صورت گرفته تنها به بررسی مفهوم و ماهیت حریم خصوصی و مصادیق آن پرداخته شده و هیچ راهکار مبنایی برای حمایت از این حق بنیادین بشری ارائه نگردیده است.

ز - متدولوژی پژوهش

در این پایان نامه برای گردآوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. البته به منابع جدید اطلاعاتی نظیر سایت‌های اینترنتی و کتب و مجلات الکترونیکی نیز مراجعه شده است. پس

از جمع آوری داده‌ها تلاش شده با تحلیل و بررسی منابع و اطلاعات به سؤالات پژوهش پاسخ داده شده و فرضیه موجود به اثبات برسد. بنابراین روش تحقیق، به صورت توصیفی - تحلیلی می‌باشد.

۵ - ساختار پژوهش

موضوع مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در دو بخش مورد بررسی قرار گرفته است. بخش اول با عنوان کلیات متشکل از سه فصل و مشتمل بر عناوین مفهوم، جایگاه و اهمیت حریم خصوصی، مصادیق حریم خصوصی و منابع فقهی و قانونی حمایت از حریم خصوصی می‌باشد. در بخش دوم نیز که تحت عنوان شرایط احراز دعوی مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی می‌باشد، مباحث مربوط به ارکان مسئولیت مدنی در دعوی نقض حریم خصوصی، جبران خسارت ناشی از نقض حریم خصوصی و آیین دادرسی طی سه فصل مطرح و مورد بررسی قرار گرفته است.

بخش اول :

کلیات

فصل اول - مفهوم، جایگاه و اهمیت حریم خصوصی

در فصل حاضر، مفهوم حریم خصوصی از نقطه نظر دکترین و کنوانسیون‌های متعدد، پیشنهاد و اهمیت حریم خصوصی و نیز انتقادات وارد بر آن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

گفتار اول - مفهوم حریم خصوصی و پیشنهادی آن

در این گفتار به بررسی مفهوم حریم خصوصی که در سطح نظام‌های ملی و بین‌المللی از سوی صاحب‌نظران حقوقی ارائه شده است پرداخته و نگاهی مختصر به پیشنهادی آن خواهیم داشت.

مبحث اول - مفهوم سنتی حریم خصوصی و تحول مفهوم آن

از میان موضوعات مرتبط با حقوق بشر، شاید دشوارتر از همه تعریف «حریم خصوصی» باشد که هنوز تعریف روشن و مشخصی از آن ارائه نشده است. حریم خصوصی همچون مفاهیمی مانند عدالت، امنیت، اخلاق و... بار ارزشی داشته و مفهوم آن بستگی به فرهنگ و انتظارات فرهنگی جوامع دارد و ممکن است تحت تأثیر افکار عمومی، تصمیمات قضایی، تکنولوژی‌های جدید و عوامل دیگر تغییر کند اما هرگز از بین نمی‌رود^۱. بنابراین ماهیت حریم خصوصی از مکانی به مکان دیگر و از زمانی به زمان دیگر متفاوت است؛ چه بسا یک موضوع در یک جامعه نقض حریم خصوصی به شمار آید در حالی که در جامعه دیگر رابطه نامشروع جنسی تلقی شده، قابل مجازات باشد^۲.

-
1. De George, R. T. (2003), *The Ethics Of Information Technology And Business*, USA, black well publishing, p.256.
  2. Waldo, H. Lynette I, H.L. Millett, J. (2007), *Engaging Privacy and Information Technology in a Digital Age*, USA, the National Academic Press, Washington D. C., p. 62.

علی رغم شناسایی حریم خصوصی به عنوان یکی از حقوق بنیادین بشری، در هیچ سندی تعریف دقیقی از آن ارائه نشده است. دلیل این امر، ماهیت نسبی حریم خصوصی است که از کشوری به کشور دیگر متفاوت می باشد. لذا ارائه یا پذیرش تعریف واحدی از آن با اهدافی که این حق در پی صیانت از آنهاست هماهنگی ندارد. به علاوه هدفی که این حق دنبال می کند در صورتی که تعریف واحدی از آن ارائه شود ممکن است در موارد گوناگونی محقق نگردد و باب مداخله خودسرانه در حریم خصوصی افراد را به نوعی بازگذارد. بنابراین بهتر آن است حریم خصوصی تابع اوضاع و احوال گردد.^۱ این اوضاع و احوال عبارتند از: مکان مورد نظارت، موضوع مورد نظارت، استفاده ای که اطلاعات حاصل از نظارت ممکن است داشته باشد، وسایلی که برای نظارت مورد استفاده قرار می گیرد، وضعیت شخصی که مورد نظارت واقع می شود، رضایت و بالاخره روابط بین طرفین.^۲

بدیهی است فقدان تعریف قانونی روشن و صریح از حریم خصوصی، به معنای حمایت نکردن از این حق در قوانین و مقررات کشورها نیست به طوری که در رویه قضایی هر کشوری می توان حمایت و پاسداری از حق حریم خصوصی را به وضوح مشاهده کرد.

اجمالاً به برخی از تعاریف مشهور از حریم خصوصی که در سطح نظام های حقوقی ملی و بین المللی ارائه شده اند می پردازیم تا اندکی از ابهام مفهومی و مصادیقی آن برطرف شود: «ساموئل وارن» و «لوئیس براندیس» در سال ۱۸۹۰ نخستین کسانی بودند که مسأله حریم خصوصی

---

۱. رویکرد پراگماتیک به حریم حریم خصوصی: این رویکرد در مقام اراییه برداشتی انتزاعی از حریم خصوصی نیست بلکه به جای آن، بر فهم موارد و مصادیق حریم خصوصی در شرایط خاص هر مورد، تأکید و تمرکز می کند. در این رویکرد از اراییه هرگونه تعریف انتزاعی از حریم خصوصی، خودداری می شود و بیشتر سعی می شود بر مبنای موارد تجربی و عینی قواعدی کلی استخراج گردد.

۲. انصاری، پیشین، ص ۲۴.

را به طور جدی به عنوان یک بحث حقوقی مطرح کرده و آن را «حق افراد برای تنها بودن»^۱ تعریف نمودند.

ای - ال گودکین^۲ معتقد است که حریم خصوصی عبارت است از حق به تصمیم‌گیری در خصوص این امر که دسترسی به چه میزان از اطلاعات از احساسات و تفکرات شخصی، کردارها و شئون یک فرد برای سایرین به طور کلی جایز است.

به اعتقاد وستین^۳ حریم خصوصی عبارت است از: «حق افراد، گروهها یا مؤسسات نسبت به اینکه برای خویشتن تعیین کنند که چه زمانی، چگونه و تا چه اندازه ای اطلاعات مربوط به آنان به دیگران قابل مخابره باشد»^۴.

روت گوینس، پروفیسور و صاحب نظر در مسائل حقوق بشر، می گوید حریم خصوصی یک فرد زمانی نقض می‌شود که دیگران بتوانند اطلاعاتی درباره او به دست آورند، او را تحت نظر بگیرند یا به او دسترسی داشته باشند^۵. بنابراین گوینس در تعریف حریم خصوصی سه محور را مورد توجه قرار داده است که عبارتند از:

۱. محرمانگی (رازداری)^۶: زمانی حریم خصوصی یک فرد نقض می‌شود که نتواند انتشار اطلاعات راجع به خویش یا استفاده از آن اطلاعات را که در عرصه عمومی قابل دسترس نیست کنترل کند.

۲. ناشناسی^۷: زمانی که افراد در مرکز توجه دیگران قرار می‌گیرند حریم خصوصی خود را از دست می‌دهند اگرچه بر اثر شناخته شدن هیچ اطلاعاتی درباره او منتشر نشود.

---

1. The Right to Privacy

2. E.L. Goodkin

3. Westin, A. (1967), **Privacy and Freedom**, New York, Atheneum, P.7 .

4. Gavison, R. (1980), "Privacy and the Limits of Law", **The Yale Law Journal**, Vol. 89, No. 3, P. 428.

5. Secrecy

6. Anonymity